

освіта у крос культурному просторі сучасності: матеріали V Всеукр.наук.-практ. конф., 7-8 жовтня 2019 р., Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2019. С. 50–52.

4. Шевчук А. С. Дитяча хореографія : навч.-метод. посібник / А. С. Шевчук. 3-тє вид., зі змін. та доповн. Тернопіль : Мандрівець, 2016. 288 с.

REFERENCES

1. *Rezerv uspixu – tvorchist`*. (1989). [Reserve of success – creativity]. Moskva.

2. Ragozina, V. V. (2006). *Istoriyi xoreografichnogo vuhovannya*. [Theory and history of art education]. Kyiev.

3. Tkachenko, M. V. (2019). *Rozvyvalnyj potencial xoreografichnoyi uchniv shkil mystecztv*. [Art practices and art education in the cross-cultural space of modernity]. Poltava.

4. Shevchuk, A. S. (2016). *Dytyacha xoreografiya*. [Children's choreography]. Ternopil.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ТКАЧЕНКО Марія Валентинівна – аспірантка Полтавського Національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Наукові інтереси: хореографічна підготовка в закладах початкової мистецької освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

TKACHENKO Mariia Valentinivna – Postgraduate Student of the Poltava National Pedagogical University named V. G. Korolenka.

Circle of scientific interests: choreographic training in primary art education institutions.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2021 р.

УДК 378.016:78.071

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-195-208-211

ЧЖАН Шенвень –

аспірант кафедри педагогіки мистецтва і фортепіанного виконавства факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-1605-3137>

e-mail: shengwen.zhang2021@gmail.com

ФОРМУВАННЯ СТИЛЬОВОЇ КУЛЬТУРИ ВИКОНАННЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА: МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ

Постановка і обґрунтування актуальності проблеми. Реформування середньої освіти зумовлює потребу удосконалення системи музичного виховання сучасних школярів, розвитку їх художньої культури, готовності до сприймання й адекватного оцінювання кращих зразків мистецтва. Вирішення цього завдання значною мірою залежить від готовності вчителя продемонструвати у власному виконанні твори композиторів різних епох і художніх напрямів. Володіння широкою палітрою виконавського відтворення музики різних жанрів і стилів – одна з основних вимог до професійної підготовки сучасних учителів музичного мистецтва, вирішення якої значною мірою залежить від виявлення методичних засад формування їх виконавсько-стильової культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема спрямування фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в річище стильових уявлень останнім часом все більше привертає увагу дослідників. Глибоко вивченими на сьогодні є проблеми стилю, жанру в музиці як формотворчих засобів [6; 7]. Науковці зосереджують зусилля на важливості виявлення стильових орієнтирів пізнання

музики [2; 3; 4], залежності інтерпретації від герменевтичних засад її опрацювання [1; 9; 10], підкреслюють значення розвитку індивідуальних стильових уподобань у становленні музиканта-професіонала [5; 8]. Ряд робіт присвячено аналізу проблеми формування музично-стильових уявлень школярів.

Водночас проблеми стилевідповідної виконавської підготовки студентів, як майбутніх носіїв і трансляторів музично-стильової культури в широкому середовищі школярів, на жаль, розглянуто поки що недостатньо. На жаль, все ще мало дослідженими лишаються шляхи методичного забезпечення цих питань.

Мета статті – висвітлення методичних аспектів, які б сприяли активізації практики формування стильової культури виконання музичних творів майбутніх учителів музичного мистецтва, враховуючи потреби їх майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

Методи, використані в процесі дослідження: аналітичне осмислення науково-методичної літератури, результатів виконавської підготовки студентів, проведення аналогій, зіставлення експериментальних даних, моделювання,

узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Практичне вирішення проблеми формування стильової культури виконання музичних творів студентів передбачає забезпечення взаємодії, взаємовпливу певних педагогічних умов навчання, взаємоузгодженість яких має стати основою системного застосування методів і прийомів роботи зі студентами. До таких умов віднесено розширення музично-теоретичної ерудиції студентів в історико-стильовому аспекті; посилення аналітичної та оцінювальної спрямованості стильового опрацювання навчального матеріалу, стимулювання майбутніх учителів у процесі інтерпретації музики до творчого самовиявлення на основі глибокого осягнення і дотримання стильової основи творчості композитора.

Одним із ефективних методів розширення музичної ерудиції студентів в результаті наших дослідницьких пошуків визначено метод ескізно-стильового опрацювання музичного матеріалу. Практичне застосування методу ескізно-стильового опрацювання матеріалу передбачає концентрацію уваги майбутніх учителів на цілісному, узагальненому сприйнятті специфічних ознак композиторського стилю при програванні (проспівуванні) твору. Перед студентами висувається завдання – узагальнено охопити образний зміст і виявити найхарактерніші елементи форми твору, що свідчать про особливості стильового мислення композитора. При цьому не передбачається досягнення студентами досконалості у виконанні музики. Студент має намагатись підкреслити стильові ознаки, але, з огляду на обмеженість часу, не прагнути до технічно досконалого їх відтворення. Мета застосування означеного методу полягає у наданні студентам можливості значно ширше ознайомитись із творчістю композитора, ніж при досконалому вивченні музичних творів, що потребує значно більшого часу. Переваги методу ескізного опрацювання полягають також й у можливості залучити студента до практичного виконавського опрацювання стильових ознак музичного твору, а не тільки сприймання їх на слух.

Активізація оцінювальних чинників формування у студентів стильової культури виконання музичних творів передбачає широке застосування методів стильового аналізу та стильових зіставлень музичного матеріалу. Мета застосування стильового аналізу – спрямування оцінювальної реакції студентів на художні переваги стильових ознак музичного твору. Стильовий аналіз

допомагає також студентам зорієнтуватись у виборі виражальних засобів інтерпретації твору. Стильовий аналіз спрямовує також увагу студентів на усвідомлення змістової сутності твору шляхом виявлення образної наповненості елементів форми. Виявлення стильових характеристик твору в результаті стильового аналізу активізують пізнавальний процес у напрямку осягнення студентами композиторського стилю. Неодмінною умовою стильового аналізу є розгляд стильових ознак форми музичного твору у єдності зі стильовими характеристиками його образного змісту. Практичне застосування стильового аналізу передбачає також врахування впливу історичного контексту розвитку музичної культури на стильові ознаки композиторського мислення, відтворені в музиці.

Поряд із стильовим аналізом метод стильових зіставлень виступає в наших дослідженнях також як засіб активізації оцінювальної реакції студентів на стильові ознаки композиторської творчості. Сутність означеного методу полягає у порівнянні музичних явищ різного стильового змісту і на цій основі виявлення їх відмінностей. Порівняння активізує образно-мисленнєві процеси, дозволяє встановити спільне і відмінне у стильових характеристиках як творчості композиторів, так і у виконавських процесах.

Наприклад, порівнюючи виконання того самого твору різними виконавцями, викладач отримує можливість зосередити увагу студентів на характерних ознаках виконавського стилю кожного з інтерпретаторів. Стильові зіставлення уможливають проведення певних паралелей між музичними стилями, сприяють виокремленню їх специфічних ознак.

Розроблені в процесі нашого дослідження вимоги до стильових зіставлень включають необхідність активізації як раціональних, так і емоційних чинників пізнання стильових особливостей. Важливо, щоб студенти не тільки раціонально фіксували ознаки того чи іншого стилю, а й могли емоційно відгукнутись на них. Вимога активізації емоційної реакції на стильові характеристики твору сприяє досягненню цілісності стилевідповідного сприймання майбутніх учителів музичного мистецтва.

Важливою вимогою досягнення ефективності стильових зіставлень виступає також конкретизація об'єкту стильової уваги студентів. Це, насамперед, виявлення переваг композитора в образній сфері відтворення дійсності, відмінностей у образному строї музики. Наприклад, зіставляючи стиль

творчості Й. Баха і віденських класиків, увагу студентів слід звернути на глибину й життєстверджувальний пафос їх музичних образів, при цьому відмітити, що музиці Й. Гайдна, В. Моцарта, Л. Бетховена притаманна природність і простота сприймання життя, в той час, як образи Й. Баха сповнені глибоких філософських узагальнень. При зіставленні стильових характеристик творчості композиторів важливо також зосереджувати увагу студентів на відмінності виражальних засобів, характерних для того чи іншого композитора (специфіка драматургії, мелодики, ладо-гармонічної основи і т. п.). При стильових зіставленнях важливо враховувати також контрастність чи схожість стильових характеристик творчості композиторів. Простішими є завдання на виявлення відмінностей у стильових характеристиках творчості композиторів, що належать до різних епох, художніх напрямів тощо, складнішими – на виявлення стильових відмінностей у композиторів, що мають багато спільного. Наприклад, завдання на визначення особливостей стилю С. Прокоф'єва і К. Дебюссі студенти виконують значно легше порівняно із завданням – знайти відмінності у стилях композиторів-романтиків Ф. Шопена, Ф. Мендельсона, Р. Шумана. Звернімо увагу також на різні труднощі у виконанні завдань, що передбачають віддаленість чи близькість порівняльних ознак стилю.

Необхідною умовою стильового розвитку виступає також стимулювання майбутніх учителів у процесі інтерпретації музики до творчого самовиявлення на основі глибокого осягнення і дотримання стильової основи творчості композитора. Складність дотримання цієї педагогічної умови полягає у необхідності і відтворити в інтерпретації специфіку композиторської стилістики, і виявити власне творче ставлення до виконуваної музики. Саме від творчої свободи інтерпретатора залежить яскравість, одухотвореність виконавської трактовки музики. При цьому виникає питання: «Яким чином спонукати студента до відтворення своєї індивідуальності в інтерпретації і водночас зберегти точність у передачі стильових особливостей композиторського почерку?». Серед пріоритетних визначаємо метод варіантно-стильового опрацювання виконавської інтерпретації музичного твору. Означений метод передбачає ознайомлення майбутніх учителів з різними виконавськими тлумаченнями музики, в результаті чого студент має переконатись у можливості створення різних і в той же час

високохудожніх інтерпретацій того самого музичного твору, що відтворення індивідуальності виконавця ніяким чином не заперечує можливості стилістично виправданого відтворення у виконанні авторського задуму. Педагогічна доцільність запропонованого методу полягає у спонуканні студентів до творчості в процесі виконання музики, до виявлення ініціативи у прийнятті інтерпретаційних рішень. Крім того, ознайомлення з різними варіантами інтерпретації того самого твору звертає увагу студентів на художні деталі, не помічені раніше, розширює палітру художнього сприйняття стильових особливостей музики.

Ознайомлення з різними трактовками того самого музичного твору поступово має переростати у завдання для студентів – створити різні варіанти інтерпретації розучуваного мистецького твору. Для того, щоб спонукати студентів до творчого самовиявлення при виконанні означеного завдання необхідно дотримуватись ряду вимог. По-перше, ніяким чином не обмежувати творчу уяву студентів, а навпаки – всіляко стимулювати її. По-друге, важливо підтримувати віру студента у свої творчі можливості, впевненість у творчих силах. По-третє, критика при виконанні завдань на створення різних варіантів інтерпретації музичного твору має повністю виключатись. І нарешті, надзвичайно важливо враховувати індивідуально-типологічні властивості студента, надавати йому в разі потреби необхідну педагогічну підтримку при виконанні завдання. Завдання на створення різних інтерпретацій розучуваного твору має застосовуватись вже з першого курсу, оскільки вироблення певного стилю виконавсько-творчої діяльності, його індивідуально-неповторних характеристик потребує тривалого часу.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Запропоновані методи і прийоми формування стильової культури виконання музичних творів стосуються активізації провідних різновидів музичної діяльності – пізнання, оцінювання і творення музики, що може свідчити про їх системний характер. І дійсно, метод ескізного опрацювання музичних творів сприяє розширенню пізнавальних можливостей студентів в царині мистецтва, стильовий аналіз і стильові зіставлення музичного матеріалу виступають методами активізації аналітико-оцінювальної спроможності майбутніх учителів, а впровадження методу варіантно-стильового опрацювання музичного твору стимулює творче самовиявлення студентів у процесі створення його

інтерпретації. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у виявленні методів і прийомів формування в майбутніх учителів стильової культури виконання шкільного репертуару, музичних творів для дитячого сприймання.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Андрейко О. І. Виконавська культура скрипаля: теорія та методика формування : монографія / О. І. Андрейко. Львів: Галицька видавнича спілка, 2013. 298с.
2. Гребенникова В. М., Игнатович С. С. Проектирование индивидуального образовательного маршрута как совместная деятельность учащегося и педагога / В. М. Гребенникова, С. С. Игнатович // Фундаментальные исследования. 2013. № 11. С. 529–534.
3. Камка С. В. Формирование стилиевой компетентности учителя мировой художественной культуры/ С. В. Камка: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Н. Новгород, 2012. 196 с.
4. Кочнев Ю. Л. Музыкальное произведение и интерпретация / Ю. Л. Кочнев// Советская музыка. 1969. № 12. С. 56–60.
5. Крапивка Л. Ф. Теория стилиеобразования в искусстве / Л. Ф. Крапивка. М. : Брис-М, 2014. 93 с.
6. Куприна Н. Г. Реализация стилиевого подхода в художественном образовании студентов педагогического вуза / Н. Г. Куприна // Педагогическое образование в России. 2012. № 2. С.254–261.
7. Масол Л. М. Компетентностный подход как фактор модернизации художественного образования / Л. М. Масол// Современное музыкальное и художественное образование: опыт, проблемы, перспективы : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (19–20 декабря 2005 г.) / ред.-сост. Л. А. Тарасова. М., 2006. С. 24–27.
8. Николаева А. И. Категория художественного стиля в теории и практике преподавания музыки / А. И. Николаева: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. М., 2005. 455 с.
9. Поляков А. В. Стилиевой аспект в обучении и методика формирования стилиевой компетентности у студентов музыкально-педагогических вузов/ А. В. Поляков // Педагогика искусства. 2015. № 1. [Электронный ресурс] URL: <http://www.art-education.ru/AE-magazine>
10. Полозов С. П. Верность авторскому тексту или свобода исполнительского самовыражения (взгляды А. Рубинштейна и его педагогическая и исполнительская практика) / С. П. Полозов // Мир науки, культуры, образования. 2014. № 2. С. 305–307.

REFERENCES

1. Andrejko, O. I. (2013). *Vykonavsjska kuljtura skrypalja: teorija ta metodyka formuvannja : monoghrafija*. [Performing culture of a violinist: theory and methods of formation: monograph]. Lviv.
2. Ghrebennykova, V. M., Yghnatovych, S. S. (2013). *Proektyrovanye yndyvudualnogho obrazovateljnogho marshruta kak sovmestnaja*

dejatelnostj uchashheghosja y pedaghogha. [Designing an individual educational route as a joint activity of a student and a teacher].

3. Kamka, S. V. (2012). *Formyrovanye stylevoj kompetentnosti uchytelja myrovoj khudozhestvennoj kuljtury*. [Formation of stylistic competence of a teacher of world art culture]. N.Novgorod.
4. Kochnev, Ju. L. (1969). *Muzykaljnoe proyzvedenye y ynterpretacyja*. [Musical composition and interpretation].
5. Krapyvka, L. F. (2014). *Teoryja styleobrazovanyja v yskusstve*. [Theory of style education in art]. Moscow.
6. Kupryna, N. Gh. (2012). *Realyzacyja stylevogho podkhoda v khudozhestvennom obrazovanny studentov pedaghoghycheskogho vuza*. [Implementation of the style approach in art education of students of a pedagogical university].
7. Masol, L. M. (2006). *Kompetentnostnyj podkhod kak faktor modernyzacyu khudozhestvennogho obrazovanyja*. [Competence-based approach as a factor in the modernization of arts education].
8. Nykolaeva, A. Y. (2005). *Kateghoryja khudozhestvennogho stylja v teoryy y praktyke prepodavanyja muzyky*. [Category of Artistic Style in Theory and Practice of Teaching Music]. Moscow.
9. Poljakov, A. V. (2015). *Stylevoj aspekt v obuchenyy y metodyka formyrovanyja stylevoj kompetentnosti u studentov muzykaljno-pedaghoghycheskykh vuzov*. [The style aspect in teaching and the methodology for the formation of style competence among students of music and pedagogical universities].
10. Polozov, S. P. (2014). *Vernostj avtorskomu tekstu yly svoboda yspolnyteljskogho samovyrazhenyja (vzghljady A. Rubynshtejna y egho pedaghoghycheskaja y yspolnyteljskaja praktyka)*. [Fidelity to the author's text or freedom of performing self-expression (views of A. Rubinstein and his teaching and performing practice)].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЧЖАН ШЕНВЕНЬ – аспірант кафедри педагогіки мистецтва і фортепіанного виконавства факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Наукові інтереси: теорія і методика фахової підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін в університетах України та КНР; формування у студентів стильової культури виконання музичних творів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ZHANG Shengwen – graduated student of the Faculty of Arts named after Anatoly Avdievsky Dragomanov National Pedagogical University.

Circle of scientific interests: theory and methods of professional training of future teachers of art disciplines in universities of Ukraine and China; formation of students' stylistic culture of performing musical works.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2021 р.